

הללוהו בתוף ובמחול

מוגש ע"י הרה"ת ר' יוסף ישעי' שי' ברוין
משפיע במתיבתא בסידני, אוסטרליה

א וואָרט פון רבי'ן
דיוקים בדברי והנהגות
כ"ק אדמו"ר שליט"א

חכמים מצינו **בכ"מ** שמחול הוא מלשון עיגול וריקוד ולא שם כלי זמר (ראה כלאים פ"ד מ"א – "מחול הכרם"; תענית כו, ב – "וחולות בכרמים"; שם לא, א – "מחול לצדיקים". ועוד). וכפירוש זה – כן הוא בתורת החסידות בכ"מ (ד"ה יהללו שמו במחול: בסידור עם דא"ח סח, ד; מאמרי אדה"ז כתובים ח"א ע' קפד; על מאמרז"ל ע' תטו. רשימות הצ"צ לתהלים (מילואים) ע' תשב. ובכ"מ. וראה גם ד"ה לה"ע שרש עיגולים ויושר – מאמרי אדה"ז ענינים ע' רפה ואילך. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 87). ועפ"ז שאני "נבל וכנור" וכן "תוף ומחול" שהם סוגים שונים של כלי זמר ושייכים זה לזה⁷, משא"כ "תוף ומחול" הם ענינים שונים לגמרי, וצריך ביאור – מה מקום

הללוהו בתוף ומחול – ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר שליט"א לומר בפסוקי-דזמרה "הללו בתוף ובמחול", כאשר אזינו שמענו בבירור כמה פעמים, אף שלישנא דקרא (תהלים קנ, ד) – בסידורים ובספרי תהלים הנפוצים הוא – "בתוף ומחול", בלי תוספת האות ביי"ת¹.
ובהקדמה², שנחלקו המפרשים בפירוש מלת "מחול"³, ולרוב המפרשים – מחול הוא מלשון ריקוד, בניגוד לתוף שהוא שם כלי זמר (כמו "נבל וכנור" ועוד). וכן משמע ברשי"י (ד"ה מחול – עירובין ג, ב) "סביב כמו [בתופים וב]מחולות". וכן הוא בתרגום (שם) בפ"י "מחול" – "בחנגין"⁴ (ודלא כדעת המפרשים⁵ שהוא שם כלי-זמר, וע"ד חליל)⁶. ועכ"פ, בלשון

ו"מחלת" (שם נג, א. פח, א – עכ"פ לקצת מהפירושים). [וראה התוועדות תש"ח ח"ג ע' 9 שמביא פ"י המצודות בפ"י "ושרים כחוללים" ששייך לחליל – שם כלי. וברשימות הצ"צ לתהלים ע' שח בפ"י "כחוללים" דהיינו מנגנים]. ומ"מ **שורש** פ"י "חינגא" (ועד"ז "מחול") הוא מלשון ריקוד.

ובלאו הכי, **בכ"מ** בתנ"ך מוכח (קרוב לא) **דאזי** ש"מחול" (לכל הפירושים) הוא מלשון ריקוד, כמו (ירמ"י לא, יב) "אז תשמח בתולה במחול" [וכי"ב בשמות לב, יט. ירמ"י לא, יג. תהלים ל, יב. שה"ש ז, א (ועיי"ש בשהש"ר – הובא ברשימות הצ"צ לתהלים (מילואים) ע' תשד. אבל ראה פ"י הראב"ע (שם). איכה ה, טו], ועכ"ז מצינו שהתרגום מפרש "בחנגין". וראה גם לקמן הערה 12 – הדוחק בפירושו של ה"עיון תפילה".

(5) ראה מצו"ד תהלים קמט, ג. סידור השלי"ה על אתר. **ועוד**. וראה הערה הקודמת.

(6) ולכאורה י"ל, שמכאן גופא ראוי לסתור, שהרי כלי הנ"ל נקרא "חליל" בתנ"ך (מ"א א, מ), ובע"כ ש"מחול" הוא ענין אחר. אבל, ראוי גמורה אינה, כיון שכמו"כ מצינו עוד כלים שונים כעין הנ"ל "הנחילות" ו"מחלת" (נסמנו לעיל הערה 4) שלכמה מהפ"י ה"ה כלים כעין ובדוגמת "חליל". ועוד יש לומר, וכנ"ל הערה 4, שבשעת הריקודים היו משתמשים בחלילים וכי"ב, וע"ש זה נקרא "חליל" ו"מחול", ונמצא שתרומיהו איתנהו.

(7) ראה בסידור השלי"ה (על אתר – בשם "פירוש הסידור") ועוד ש"יבל וכנור" שייכים ז"ל שניהם מעוררים השמחה. ועד"ז "מינים ועוגב" שניהם מעוררים מתיקות ואהבה, עיי"ש. וראה הערה הבאה.

לש"א יח, ו).
כן מש"כ להוכיח מתרגום עה"פ "מחללים בחלילים" שתירגם "משבחין בחינגא" – אין בו הכרח כלל, כיון שיתכן שהתרגום גם "חלילים" הוא מלשון ריקוד (ומה"ט מפרש "מחללים" – "משבחין", אבל להעיר שבירמ"י ל, סט מתרגם "חלילים" – "באבובא"). והרי גם להפ"י שמחול הוא שם כלי-זמר (ע"ד חליל) מבואר בזה (מצו"צ ש"א יח, ו. מצו"צ ירמ"י לא, ג. ועוד) שהדרך הוא בעת הריקוד לזמר בכלי מיוחד ("בחלילים"), והיינו שבי הפירושים שייכים ז"ל.

זאת ועוד אחרת, **פשוט** שבלשון ארמי "חינגא" הוא מלשון הלילול ושחוק, ומפורש בתרגום לאיכה א, ד שבט"ו באב ויוהכ"פ יצאו בנות ישראל **לחונגא בחונגין** ("וחולות בכרמים"). וראה תרגום לשופטים ט, כז עה"פ ויעשו הלולים – "חנגין". וכן בגיטין נו, א – "הילולי וחניגין". ועייגי"כ תרגום לאיכה א, ד. ולהעיר מרש"י (ד"ה חינגא – ביצה לג, א) שהשוק נקרא "חינגא" ע"ש שבנ"א סובבים והולכים בשוק. ויתירה מזו – בערוך ערך חנג מפרש בהנ"ל שהוא "מלשון שוק חג איד". וע"י בערוך השלם שגמיה בהנ"ל "שחוק" במקום "שוק". וצע"ק בפסחים קיא, ב – "תלו חינגא בגווין", וכן בתרגום לתהלים ה, א עה"פ על הנחילות – "חנגין". כן להעיר מתרגום יונתן שמות לב, יט עה"פ העגל העגל ומחולות – "וחנגין **בידיהו**ן דרשיעיא מחנגין", ועד"ז בתרגום ירושלמי שמות טו, כ עה"פ בתופים ובמחולות – "בחנגיא מחנגין", וצע"ק, ויש ליישב. ואולי יש לומר גם בזה דתרווייהו איתנהו בלשון ארמי שהכלי נקרא "חינגא" ע"ש שהשתמשו בו בעת ריקוד, וע"ד הנ"ל בפ"י "חליל". ולכאורה מטעם זה נקראו הכלים "נחילות" (תהלים ה, א)

(1) ע"ד אמירת פסוקים שלא ככתוב – ראה במדור זה בגליון לחדש מרחשון (ע' 23) **וש"נ**. אבל, שם הוא בנוגע לשינויים בפסוקים שהובאו במאמרי דא"ח, ובלשון אדה"ז בנוגע לענין זה (מאמרי אדה"ז תקיע' ע' 23) "כי א.ס. . ה'י נצרך להתלות אז בגילוי כזה דוקא". ואכ"מ.
(2) בחלק מהבא לקמן – נתעוררתי ע"י הערת א' התמימים תות"ל 770 בהערות התמימים ואנ"ש אושען פארוואי גליון המאה ע' 36. ות"ח.
(3) ראה בכ"ז בספרי הערכים השונים. תורה שלימה ח"יד ע' קנו הערה רלו. ושי"ן.

(4) ו"חנגין. . . הוא ענין ריקוד" – רשימות הצ"צ לתהלים (מילואים) ע' תשב. וכ"ה בכמה מפרשים. אמנם בפ"י עיון תפלה בסידור אוצר התפלות (על אתר) פירש בדעת התרגום להיפך, וס"ל ד"חינגא" הוא כלי-שיר ולא מין ריקוד, ויסודו מתרגום יונתן עה"פ (מ"א א, א) "מחללים בחלילים" שתירגם "משבחין בחנגיא", ואילו ריקוד בלשון ארמי הוא "טפזא". ואי משום הא לא אירא, ומכמה טעמים, דהרי גם להפ"י ש"מחול" הוא מין ריקוד, פשוט שאינו דומה לריקוד ממש, ומכונה בשם אחר (גם בלה"ק) כיון שהוא סוג שונה של ריקוד שמתרחק וחוזר ומתקרב. ובלשון אדמו"ר הצ"צ (אה"ת אמור ע' תקפ) ש"מחול הוא ריקוד (שקורין טאנץ) אכן הוא בקירוב (הנקרא קאראהאד) משא"כ ריקוד שהוא בריחוק משום שהאחד רוקד כנגד חברו כו"ו (עיי"ש ע"פ דא"ח. וראה לקוטי תורה דרושים לשמע"י פו, ג. סה"מ תקס"ה ח"א ע' ריד. וראה בהנסמן בהוספות לכשי"ט (קה"ת תשנ"ט) אותיות נג-ד. וצע"ק בסה"ש תרצ"ו-חורף ת"ש ע' 206. ואכ"מ. וראה לקו"ד ח"א (לד, א) במעלת המחול. וע"ד אופן וצורת המחול – להעיר גם מפ"י מהר"י קרא

"חסיד'ישער לומר אשר ישנו מקור..."

במקורות⁶. אני מנסה לתאר לעצמי היכי-תמצא, שכחה בהחלט, שה"בחור-הזעזער" הי' משמיט את הו' במלת "ושמועה" מרוב "בקיאותו" בתנ"ך... נקל לשער את האבסורד במקרה שכזה.

מכיון שכן, הוחלט, ע"פ בקשת רבים, להמשיך בקו זה, והפעם בשינויים והוספות בנוסח התפילה שנהג הרבי. יצוין שוב, כי כל השקו"ט וכ"י דלקמן הוא רק בדרך אפשר ולפענ"ד⁷. וכפשוט.

הציטוט בכותרת מתייחס לדיון הנמצא במכתב נדיר – מיוחד במינו – של הרבי אודות הגישה הראוי' של חסיד לאמרות והנהגות רבו. וזה לשונו הקדוש: "מה שכתב אשר יש אומרים שאין נוגע כל כך למצוא מקור או מקום מאמר חז"ל או דין שהובא בדא"ח, כי זהו בעצמו המקור – אני לא כן הוא עמדי... ולכאורה הוא גם חסידישער, לומר אשר ישנו מקור ואני לא מצאתיו, מלומר שאני יודע ברור שאין מקור והרבי חידש זה ע"פ הוראה וכ"י"¹.

לעומת שתי גישות אלו, אשר שתיהן בגדר "חסידיש", אלא שהאחת עולה על השני ב"חסידישקייט"² – מצינו "שיטה" שונה לחלוטין הבאה לידי ביטוי בציטוט הבא, אף היא מאחד ממכתביו של הרבי: "אפילו מאנ"ש נמצאו שואלים בטענה – למה מפרסמים בדפוס ענינים הנותנים מקום למנגדים לקנתר: ראו החסידים הוסיפו "עוד" פירוש אחד שאין השכל סובלו ואין לו מקור בדברי רז"ל"³. מצדדי

עמדה זו, נוקטים בזהירות מופלגת בכל הקשור לפירסום הנהגות ואמרות "מוזרות" של הרבי, ומעדיפים להשתמש בביטויים ש"ל קו חים" מלקסיקון הלא-חסידי כגון "פליטת הפה" וכדומה. למותר להדגיש שהרבי שולל מכל וכל "גישה" זו⁴, הגובלת לפעמים ב"הרהורים" של "ספיקות באמונה", וכיוצא.

(1) מכתב מטי' טבת תשי"א, נדפס באג"ק חכ"א ע' ק"ז.
 (2) וכבר העיר בכרם חבי"ד (גליון 1 ע' 16) שבשיחת ש"מ אייר תשכ"ב (שיחות קודש ע' 2-451) משמע להיפך. והשווה גם מקדש-מלך ח"א ע' 429. וראה קובץ לב לדעת ע' עט הערה 68 בתיווך הני"ל. ושם צוין גם לאג"ק ח"ו ע' קד: "הנני בספק במנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר... ולא מצאתי טעם לזה ובמילא לא מלאני לבי לנהוג ככה כו".

וכאן המקום להעיר במה שהרבי מוצא לנכון להדגיש, שהנהגה זו (לחפש מקורות) היא (לא רק "נכונה יותר" כ"א גם) "יותר חסידיש". ולכאורה תמוה קצת. וי"ל בפשטות, שהעדר חיפוש המקור בבחינת "במופלא ממש" תדרוש" מצביע על

איזשהו "אי-נוחיות" בהנהגת הרבי, כך שמעדיף להשאירו בתחום האמונה מבלי לרדת לחי"ד שבנפש. וד"ל.

(3) אג"ק ח"א ע' רפח.

(4) ומסיים שם ע' רצא [ביחס לתגם של חסידים הראשונים] ש"על כגון זה ארז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) כי לא דבר ריק הוא מכס, ואם הוא ריק, מכס הוא, למה שאין אתם יגיעם בתורה" [ההדגשה - אינה במקור].

(5) ויצוין, שהנהגה הני"ל לא היתה הנהגה קבועה, כ"א חד-פעמית, ומי"מ "זכה" הדבר להיזכר בסי' השיחות. ומכ"ש וק"י בהנהגות הקבועות של הרבי, תמידים כסדרן.

(6) עין יעקב גיטין נו, ב (בכמה הוצאות). איכ"ר א, לב. ובדא"ח – תורה אור כו, א. סה"מ תקס"ה ע' עט. ושוב מצאתי כן גם באור תורה (להר"מ נ"ע) סימן שיח (פו, ב).

(7) ובלשון בעל הלקט-יושר בהקדמתו (הואב בקובץ לב לדעת שבערה 2): "ומי"מ אין לסמוך עלי כ"כ, כי (אף שלפעמים) ראיתי דבר מה ממנו, ואולי יש לו טעם אחר (ממה שדמיתי אני בלבי), שאיני אוכל להשיג דעתו וכ"י".

את ההנהגה הנאותה כגון-דא ניתן ללמוד גם מהנהגת הרבי בעצמו – "מעשה רב". בספר "תורת שלום - ספר השיחות", שיצא לאור ע"י הרבי ועברה את הגהתו הקדושה, מופיע, מיד בתחילתו (ע' 3), הקטע הבא: "[כ"ק אדמו"ר מהורש"ב] **התפלל לפני התיבה, וננוסח הקדושה אמר כנועם שיח סוד שרפי בראשית**"⁵. כך, ללא הבהרה כלשהי. ללמדך, שאין מה להתבייש ח"ו בהנהגת הרבי, ואדרבה – מצוה לפרסם, ובמקום שאפשר – לציין מראה-מקום ומקור בדרך-אפשר, וכנ"ל.

ולעניננו: בהמשך למאמר שהופיע במדור זה בגליון לחודש מרחשון [על-דבר הוספת הו' בפסוק "(ו)שמועה טובה תדשן עצם" באחד ממכתבי הרבי], הגיעו לכותב השורות ולשולחן המערכת גל של תגובות. בין היתר, בלטה תגובה אחת ראוי' לציון, וזו תוכנה: "תודה רבה על פירסום המקור, בדרך אפשר, להשינוי של הרבי בלשון הפסוק. ומה גם שנתפרסם לאחר זמן [במדור "הערות התמימים" – בגליון לחודש כסלו – ע' 18] ששינוי זה מופיע גם

קנ"ה הללויהו הלוואה אל בקדשו
הללויהו בקדו עיו : ב הללויהו
בגבורתיו הללויהו פרב גדלו :
הללויהו בתקע שופר הללויהו בגבל
וכנור: ד הללויהו בתקע ומחול הללויהו
במנים וענב: ה הללויהו בצלצלי
שמע הללויהו בצלצלי תרועה :
כל הנשמה תהגל יה הללויה :

חוק

סכום פסוקי דספר תהלים אלפים וחמסס כאות ועשרים ושבעה .
 וסימנו " אהבתי מעון ביתך ומקום ששכנו כבוד .
 וחציו: ופתורו במידים . וסררו השנה עשר . וסימנו הכסביע
בסוב עיד . וסמוריו ק"ז :

א הללויה שפחו
 ב אלקא בבית בקדשיה שפחו
 ג ותיה בקדשיה דעשינה :
 ד שפחו ותיה בגבורתיה
 ה שפחו ותיה הך סוגעי
 ו רבותיה : ז שפחו ותיה
 ח בתשיעיהא לשופרא שפחו
 ט ותיה בגבולין וכן ערו : י שפחו
 יא ותיה בתושין ובתננין שפחו
 יב ותיה בגבולין ואבובין :
 יג שפחו ותיה בצלצקון
 יד לשמעין בלחודיהו שפחו ותיה
 טו בצלצקון דמשמעין בגבא :
 יו כל הנשמה תשפח יה
 הללויה :

לשון התרגום אונקלוס: "בתופין ובחניין" - בתוספת האות ב'

מתרגם "בתופין ובחניין" בהוספת ב' השימוש. והדברים מתיישבים להפלא.
 ועי' דא"ח¹³ — הנה מזמור זה (תהלים קאפיטל קנ) מכוון לעשר ספירות העליונות¹⁴. ומבואר בזה, (סידור עם דא"ח עא, א

ועי' ש"מחול" (חליל) ו"עוגב" (אבוב) אינם שייכים אליו. משא"כ לדודן, "מחול" הוא ריקוד (חננין), ו"מינים ועוגב" השייכים וקרובים אליו — הם "חלילין ואבובין" ו"היינו חליל היינו אבוב" שבערכן שם — הוא כשאננם מוזכרים כאחד. וק"ל.

13 ועי' הקבלה: "תוף ומחול" ענינם להכניע ב' קליפות, שילילית" (חסד דקליפה) שיש עמה תי"פ (כמנין יתוף) כיתות נלחמת עם "מחלת" (בת ישמעאל — גבורה דקליפה) שיש עמה תע"ח (כמנין "מחלת" כיתות, והיא "מחלת") מחוללת ומרקדת כשמה, ושתיהן נגודות זל"ז בתכלית, זה לימין וזה לשמאל (ראה מגיע אופן קפד ובהנה שם מאורי אור מערכת תי' אות מג (ערך תוף) — הובא ברשימות הצי' לתהלים (מילואים) ע"י תשב. רגל ישרה מערכת ל אות יג ויד. שם מערכת מ' אות קסו. וש"נ. וראה גם סידור השלי"ה על אתר). ונמצא מובן מזה גי'כ שיתוף" ו"מחול" תוכנם שונה זמ"ז בתכלית. [ולהעיר שאות ב' ("בימחול") שייכת לבחי הגבורה — ראה סה"ע חב"ד מערכת אותיות — אות ב' ע' רפה].

ולכאורה צעיק מהמבואר בדא"ח (סידור עם דא"ח סח, ד — הובא לעיל הערה 8) שהתוף הוא בחי גבורות. אמנם, מבואר שם (עא, א) ששייך לנצח (וכדלקמן בפנים) ש"הגם שהנצח שרשו מקו הימין . . . מי"מ כלול הוא גם מקו השמאל . . . בחי הגבורות". ועי' בסידור השלי"ה שמקשר הניל (עי' הכנעת הקליפות) עם זה שיתוף (ומחול") שייך לנצח.

14 ראה זח"ב רלב, א עי' דמזמור זה "דאיהו כללא דתשבחתא דכלא ודא הוה על עשר מינים", דהיינו עיי"ס — הובא ונתבאר באוה"ת נ"ך ח"ג ע'

— שבת ע, ב) שהוספת ב' השימוש בקרא "משמע תרי מילין".
 11) ושם הובא **כו"ב** דוגמאות כו"ב. ועיי"ש הערה 28 (וש"נ) שיש מקום לספק אם צריך להוציא סיי"ת אחרת באם נמצאה טעות כגון זו בקריה"ת. ולכאורה הי"ה בנדודי.
 12) והנה בפי עיון תפלה (הניל הערה 4) כותב שהתרגום "חלילין" על "מינים" הוא שיבוש המעתיקים, ויסודו מזה ש"לא מצאתי בתרגום השם חליל לכלי שיר, ועוד כי השם מינים אחד הוא **כפי הנראה** עם השם מנענעים ושם מתורגם רביעין". אבל לכאורה הוא דוחק גדול לומר שפלה "טעות" שכזה בכל הפרסים, ובפרט על יסודות הניל (שלא נמצא דוגמתו, ושכפי הנראה — "מינים" הוא "מנענעים"). ועוד, שבמחכת"ה נעלם ממנו שנמצא דוגמתו בתרגום יונתן דברים טו, יד ("בשאובתא וחלילא"). כן צ"ע מה שבנה יסודו על הנראה בעיניו ש"מינים" הוא מלשון "מנענעים" והרי כמה נתקשו המפרשים בפי' מלת "מינים" (וראה בסידור השלי"ה ש"הוא הנקרא בלע"ז אורגאנוז מפני שבו מיני קולות משונות". ובראבי"ע פי' "כלים רבים". ואכ"מ). ואיך אפשר לדחות משי"כ בתרגום שלפנינו על יסוד השערה קלושה. [וגם מה שחידש שם, שהתרגום חולק עם רב פפא (בערכין י, ב) שחליל ואבוב היינו הך — צ"ע הא מניל, ובכ"מ מציינו שעצם אחד נקרא בבי' שמות, ומי"מ כששתי השמות מוזכרים כאחד ("חלילין ואבובין" לגירסתנו), יש בהן משמעויות שונות (ולדוגמא: רגב וילפת — בכורות מא, א). וכ"ז נגרם לו ממה שסובר בפשיטות ש"מחול" היינו חליל (כניל הערה 4), ומשו"ה נדחק לומר ש"מינים" אינו "חליל", וששתבשו המעתיקים,

לחברם כאחד⁸. ולהעיר, שמצינו בלשון הפסוק (תהלים קמט, ג) "יהללו שמו במחול, בתוף וכנור יזמרו לו" — שהפסיקם זה מזה כיון שימחול" הוא ענין לעצמו⁹ [ועפ"ז מדוייק גם משי"כ "חילול" לגבי "מחול", ו"זמרי" לגבי "תוף וכנור", וק"ל]. ואכן, כך מציינו בכל מקום בתנ"ך שמוזכר מחול אצל תוף (כמו "בתופים ובמחולות" — שמות טו, כ¹⁰ ועוד) — שהכתוב מבדילם זה מזה ע"י ב' השימוש¹⁰.

והנה בגלוינונו לחודש מרחשון (עי' 26) נתבאר שבתפלה יש לשנות לשון הפסוק בהתאם להבנת הענין (עי' פ ומעין פס"ד השו"ע או"ח סימן קטז שכשאומר פסוקים דרך תפלה ובקשה מותר לשנות לפי צורך הענין). ועיי"ש באורך¹¹. ועפ"ז, אתי שפיר — בדרך אפשר — הנהגת כ"ק אד"ש לומר "בתוף ובמחול" ע"פ משמעות והבנת הדברים.

ודוק ותשכח שבתרגום לפסוק הני"ל (הסובר ש"מחול" הוא מלשון ריקוד כני"ל) מתרגם "בגבל וכנור" — "בגבולין וכנורין"; "במינים ועוגב" — בחלילין¹² ואבובין, ואילו "בתוף ומחול"

8) ועוד: גם להפי' ש"מחול" הוא שם כלי-זמר הי"ז לכאורה כלי זמר של שמחה המתאים לריקוד, ולכשון הפסוק (ירמ"ו לא, יב) "אז **תשמח** בתולה במחול", וכיו"ב; משא"כ "תוף" שהוא כלי המעורר יגון — ראה בסידור שלי"ה שם שהוא מלשון "תופת", ואי"כ אין מקום לחברם כאחד. [אמנם, בשלי"ה שם הביא מ"פירוש הסידור" שם "מחול" הוא כלי המעורר "חלחלה", ומציין לשבת קנא, א שחלילים הוזכרו לענין אבילות, אבל צע"ק ההוכחה מני"ל ("חליל") בנוגע ל"מחול". ועוד, שמצינו בש"ס שהוזכר "חליל" גם לגבי שמוחה, ושמוחה הכי גדולה, ש"החליל מכה לפניהם" בשמחת בית השואבה — ראה בכורים פי"ג מ"ג. ערכין י, א. סוכה ג, א.

ואף שגם "תופים" הוזכרו בכ"מ בשייכות לשמחה — מי"מ מבואר בדא"ח (סידור עם דא"ח סח, ד) שהתוף "יקולו גס ועב מאוד ואין בו נעימות ומתיקות כלל". "זולת לאיים על ההמון ברעש התוף שנמשך מבחי' מדת הגבורה" (מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' תיז). ולאידך, בנוגע ל"חליל" מבואר (ערכין י, ב עיי"ש) שקולו ערב. וראה מצי"ד ורד"ק לתהלים ה, א שקול "הנחילות" נשמע כשריקת נחיל של דבורים, והרי "נחילות" שייך ל"חליל" — ראה לעיל הערה 4.

9) וכיה להדיא ברשימות הצי' לתהלים עה"פ הניל (במילואים) ש"יש ב' ענינים בהחילול, האי ענין הריקוד שהוא ברגלים, והב' תוף וכנור שהוא כלי זמר".

10) ולהעיר מתרגום יונתן לפסוק הני"ל שמפרש ומחלק "בתופים ובמחולות" לב' ענינים: "בתופים הוה חילילין ובחניא מחנניין". וק"ל.

10*) והוא בהתאם לדברי התוספות (ד"ה על

"מינים ועוגב" הוא בחי' ההוד וכו', ו"מחול" הוא בחי' העיגולים שבו מתאחדים הבחינות יחדיו. והיינו, ש"ינבל וכנור" וכן "מינים ועוגב" – ענינם אחד, משא"כ "מחול" הוא ענין לעצמו (ואינו שייך ל"יתוף")¹⁵, ואדרבה – הוא בחי' המקיף הכוללם יחד¹⁶. וגם עפ"ז מובן שאין מקום לחברם כאחד וזקוקים (בתפלה עכ"פ) להפסיק בבי השימוש.

וראה זה פלא, שבסידור עם דא"ח (בדרוש הני"ל), בהמשך לביאור הני"ל, מסיים וחותם: **"זוהו שאמר בתוף ובמחול** [בתוספת ב'] אחר נבל וכנור וד"ל". ויתירה מזו – מצאנו ראינו במאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' רלו, שמופיע שם מאמר בד"ה זה: **"הללוהו נבל וכנור וכו' בתוף ובמחול"**¹⁷. וגם בזה נראה עד כמה מדוייקים דברי והנהגות רבותינו נשיאינו. ואכ"מ¹⁸.

הוא כי נבל וכנור הוא בחי' ת"ת כנ"ל שכוללים הכל ע"כ מיד אחר בתוף ובמיני' ועוגב וכנ"ל בפי' יהללו שמו בתחול בתוף וכנור וזמרו שבמחול שהוא בחי' עגולים מתאחדים בחי' תו"ג דתוף וכנור כו' . וזוהו שאמר בתוף ובמחול אחר נבל וכנור (דרך כלל הזכיר ' מיני כ"ז נגד י"ס הגנוזות במאזיל שיבאו עי"ז לגילוי באבי"ב וכת"ש בת"א) וד"ל :
הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה .
הנה ידוע דכלי זמר זה הנק' לללי שמע

מאמר שנדפס ב"סידור עם דא"ח",
בו מופיעה המילה "במחול" בתוספת ב'

ואילך) ד"ינבל וכנור" הוא בחי' התפארת, "יתוף" הוא בחי' הנצח,

– מאמרי אדה"ז ענינים עי רצד שהעיגולים ד"מחול" היינו מבחי' עיגולים דמלי דא"ס שלמעלה אפי' מעיגולים דקו וחוט. וק"ל.

17 אף ששם, כנראה, מפרש "מחול" – **שלא כרגיל בדא"ח** – בתור כלי זמר, וכדמוכח ממש"כ "והתוף ומחול הוא בקול רעש והתגברות כח בחי' הגבורות". ויש ליישב דג"ז קאי על ריקודים. וכרגיל בדא"ח בכ"מ. ולהעיר גם מהני"ל הערה 14, שמבואר בסידור שיש י' מיני כלי זמר ומחול בכללם, עיי"ש, אף שבדרוש הני"ל עצמו מפרש ד"מחול" הוא לי ריקוד. וד"ל.

18 **ופשוט** שאין כל מקום לקושיא, מה שבסידור (ודאדה"ז) עצמו נכתב "בתוף ומחול" בלי ב'. והנכתב כאן הוא רק ליישב – ובדרך אפשר – הנהגת כ"ק אד"ש. ומה גם שמסתבר לומר שאדה"ז לא כתב הני"ל, כ"א שציין שאומרים תהלים קאפיטל קק, וכיו"ב (וכמו שמצינו בכ"מ (הגהות כ"ק אדמו"ר הרשי"ב נ"ע לסידור תורה אור ד"ה מוסף לשבת. אג"ק כ"ק אד"ש ח"ו ע' שכ) בנוגע לשאר חלקי הסידור). וק"ל.

– בינה; כרוב גדולו – חסד; בתקע שופר – גבורה; נבל וכנור – תפארת; תוף ומחול – נצח וכי' עיי"ש. וכ"ה בפרדס שבהערה הקודמת. מאמרי אדה"ז על מאמרז"ל ע' תכ. ועוד. אמנם להביאור שבסידור (הנזכר בפנים) יוצא ש"מחול" אינה נמנה במנין הספירות כלל, עיי"ש. ועפ"ז מודגש עוד יותר החידוש שבסידור ש"מחול" הוא ענין לעצמו, בחי' המקיף, ואינו שייך ל"יתוף", ובניגוד ל"ינבל וכנור" וכן "מינים ועוגב", השייכים זל"ז. ובלשונו "כי נבל וכנור הוא בחי' ת"ת . ע"כ מיד אמר בתוף ובמינים ועוגב", **ומשמיט "מחול"**.

ולהעיר עוד, שגם במאמרי אדה"ז על מארז"ל עי' תכ ואילך, אף שמבאר בפרטיות ההתאמה לעשר ספירות, ע"ד הביאור בסידור הארז"ל, מ"מ כשמבאר "הללוהו בתוף ומחול" והשייכות לנצח, **משמיט "מחול"** ומבאר רק בנוגע ל"יתוף".

16 ולכאורה צ"ל בהחילוק שבין "מחול" ל"בקדשו", ש"בקדשו" הוא כתר **זיושר** ונמנה במנין העי"ס, משא"כ "מחול" הוא בחי' העיגולים ואינו נמנה. וראה ד"ה לה"ע שרש עיגולים ויושר

אי"שלא. (וראה זח"א כג, ב ע"ד י' מיני נגונים). וכן מבואר בסידור (עא, ד. וראה גם שם עא, ב) שיש י' מיני כלי זמר כנגד ע"ס. [וצ"ע החשבון דיו"ד **כלי-זמר** דלא נתפרטו שם כ"א ישופר נבל וכנור ותוף ומחול מינים ועוגב צ"ש וצ"ת".] ומה שה"מחול" נחשב במנין כלי-זמר – ראה לקמן הערה 17]. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו (דלקמן בפנים). וכן בספר הפרדס – הובא באוה"ת נ"ך ח"ב. התוועדות תשמ"ח ח"א ע' 394 – מבואר במעלת מזמור זה שיש בו עשר הלולים (ר"ה לב, ב) כנגד ע"ס. והנה בסידור (רלב, ב ואילך) מבאר באו"א לגמרי. אבל, בלא"ה מבואר בדרוש דין (שבפנים) דקאי על ע"ס (דאצילות הנמשכים בע"ס) דיצירה, שפסוד"ז הוא ביצירה, אמנם באצילות ה"ז באו"א עיי"ש. ועוד זאת, שבפרדס הני"ל מבואר שכל הע"ס במזמור זה הן בספירת המלכות.

15 ולהעיר, שבסידור הארז"ל (ר"ש רשקובר) נקט ש"יתוף ומחול" שתיהן שייכות לנצח, ועפ"ז קחשיב ואו"ל עשר ספירות על הסדר (ובפרטיות: בקדשו – כתר, ברקיע עזו – חכמה; בנברותיו

מעולם הישיבות / המשך מעמוד 35

ס. פאולו, ברזיל

ישיבת תומכי תמימים בברזיל הרחוקה לא מוותרת על אירועי י"ט בכסלו. ראש הישיבה הרב **שמאי ענדע** התוועד בליל שבת, ליל י"ט כסלו, ודיבר על כך שהחל מ"י"ט כסלו מתחיל ספירת העומר, כפתיחה להכנה של חמישים יום האחרונים של שנת היובל לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א. במדינות כברזיל עומדים עתה לפני תקופת בין הזמנים והרב ענדע מדגיש שוב ושוב כי השיעורים היומיים אצל תמים הם חוק בל יעבור בכל עת ובכל מצב.

במוצאי שבת, השתתפו תלמידי הישיבה בהתוועדות הרבות הנערכות בבתי חב"ד שבאזור וסייעו לשלוחים בעבודתם הקדושה להפיץ את המעיינות חוצה.

ב'פנימה': קבוצת בחורים מישיבות ליטאיות ותיכוניות, ביניהם גם מישיבת פונוביז', התארחו בשבת בישיבה. חברי הקבוצה, שמנתה 25 בחורים התוועדו עם הצוות הרוחני של הישיבה: הרב **משה נפרסטק**, הרב **שניאור זלמן גופין** והרב **דוד זלמנוב**.

וממנהלי את"ה הרוחני הפועל בישיבה, עליו דיווחנו בארוכה בגליון הקודם, מדווח על ההחלטה החודשית לחודש כסלו: לקרוא אגרת של הרבי כל יום לפני השינה.

[הערת עורך המדור: הרב **שלום מענדל סימפסון**, מזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א ומי שמונה על ידו לאחריות על ארכיון האגרות והוצאתם לאור, סיפר שלאחר שיצאו הכרכים הראשונים של סדרת אגרות-קודש, שאלו הרבי האם אכן לומדים בהם...].